

Prof. JUDr. Vladimír Týč, CSc.

PRÁVO EVROPSKÉ UNIE

Úvod – obecná část

Masarykova univerzita Brno

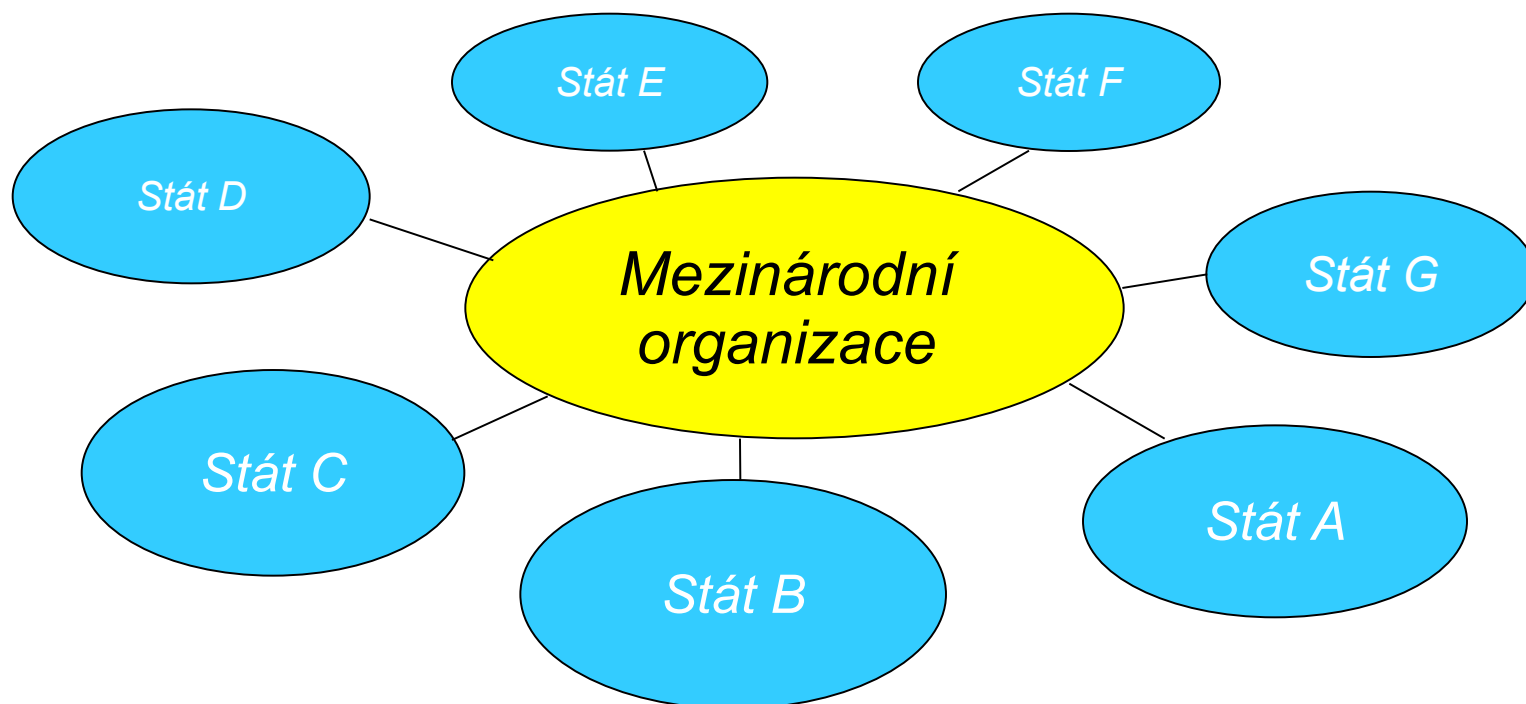
2011

Program dnešního kurzu

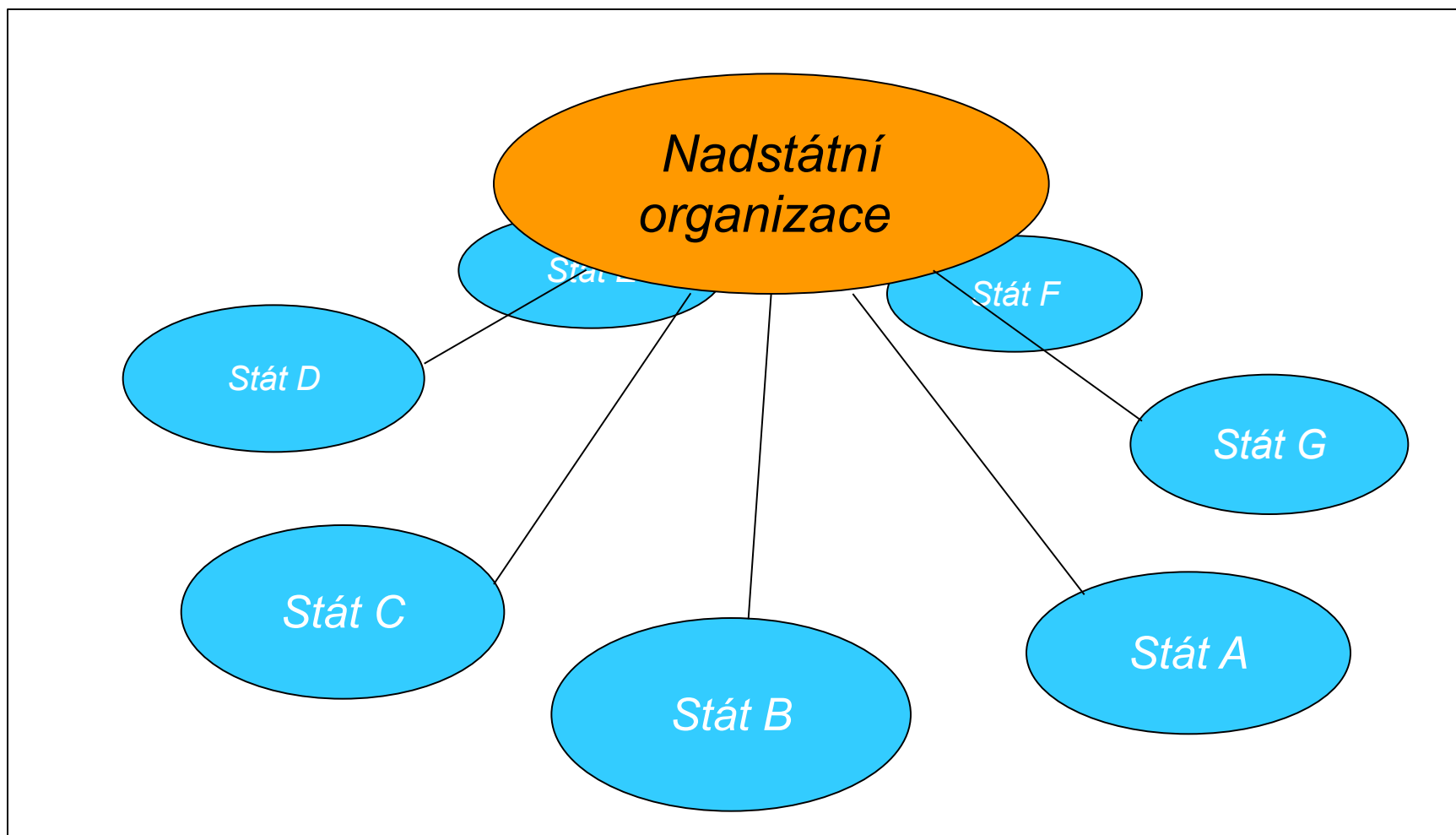
23.10.2011

- 1. Úvod do EU – nadstátnost, fungování
- 2. Právo EU – podstata, funkce, vynuocování, vztah k právu ČR
- 3. Právní regulace zahraničně obchodních vztahů ČR, právo mezinárodního obchodu
 - uvnitř EU
 - vně EU
 - soukromoprávní aspekt
- 4. Ochrana duševního vlastnictví v mezinárodním obchodě

Běžná mezinárodní (mezivládní) organizace

Nadstátní organizace – 2 úrovně

**Vývoj
Evropských společenství a
Evropské unie**

Vývoj základních smluvních dokumentů ES a EU - 1

- 1. **Pařížská smlouva** (o zřízení **ESUO**) (1951/1952),
- 2.-3. **Římské smlouvy** (o zřízení **EHS a Euratomu**) (1957/1958),
- 4. Úmluva o společných orgánech (Slučovací smlouva) (1965/1967),
- 5. **Jednotný evropský akt** (1986/1987),
- 6. **Maastrichtská smlouva** o **Evropské unii** (1992/1993)

Vývoj základních smluvních dokumentů ES a EU - 2

- 7. **Amsterdamská** smlouva (1997/1999),
- 8. **Smlouva z Nice** (2000/2003),
- 9. Smlouva o **ústavě pro Evropu** (Ústava EU)- podeps. 2004, nevstoupila v platnost,
- 10. **Lisabonská smlouva** (2007/2009).
- K tomuto výčtu je ještě třeba doplnit ***smlouvy rozpočtové a smlouvy o přístupu nových členů*** (ČR: 2003/2004).
- ***Letopočty: přijetí (podpis) dokumentu / vstup v platnost***

Přehled vývoje ES a EU - 1

- **1952** - vznik **ESUO**, nadstátní organizace
- **1958** - vznik **EHS a EURATOMu**, nadstátních organizací
- **1993** - vznik **EU**
 - = **zastřešení** tří Společenství (tzv. I. pilíř - nadstátní)
 - + další oblasti mezivládní spolupráce (tzv. II. a III. pilíř),
 - tři Společenství existují nadále,
 - EHS je přejmenováno na **ES**

Přehled vývoje ES a EU - 2

- **2002** - zánik ESUO, zbývá ES a EURATOM
- **2009** - **ES zaniká**, resp. přeměňuje se v **novou EU**, ta ztrácí charakter pouhého zastřešení a stává se **nadstátní organizací**, jakou bylo dosud ES.
- EURATOM existuje nadále vedle EU.
- *(Letopočty = vstup v platnost příslušného dokumentu.)*

Přehled vývoje ES a EU (zjednodušené)

- **1952** vznik **ESUO** (nadstátní organizace)
- **1958** vznik **EHS, EURATOM** (nadstátní organizace)
- **1993** vznik **EU** jako pouhého zastřešení tří Společenství, EHS přejmenováno na **ES**, ostatní beze změny
- **2002** zánik **ESUO**
- **2009** přeměna **ES** na **EU** nové kvality (nadstátní organizace), **EURATOM** beze zm.

Schéma principu nadstátnosti

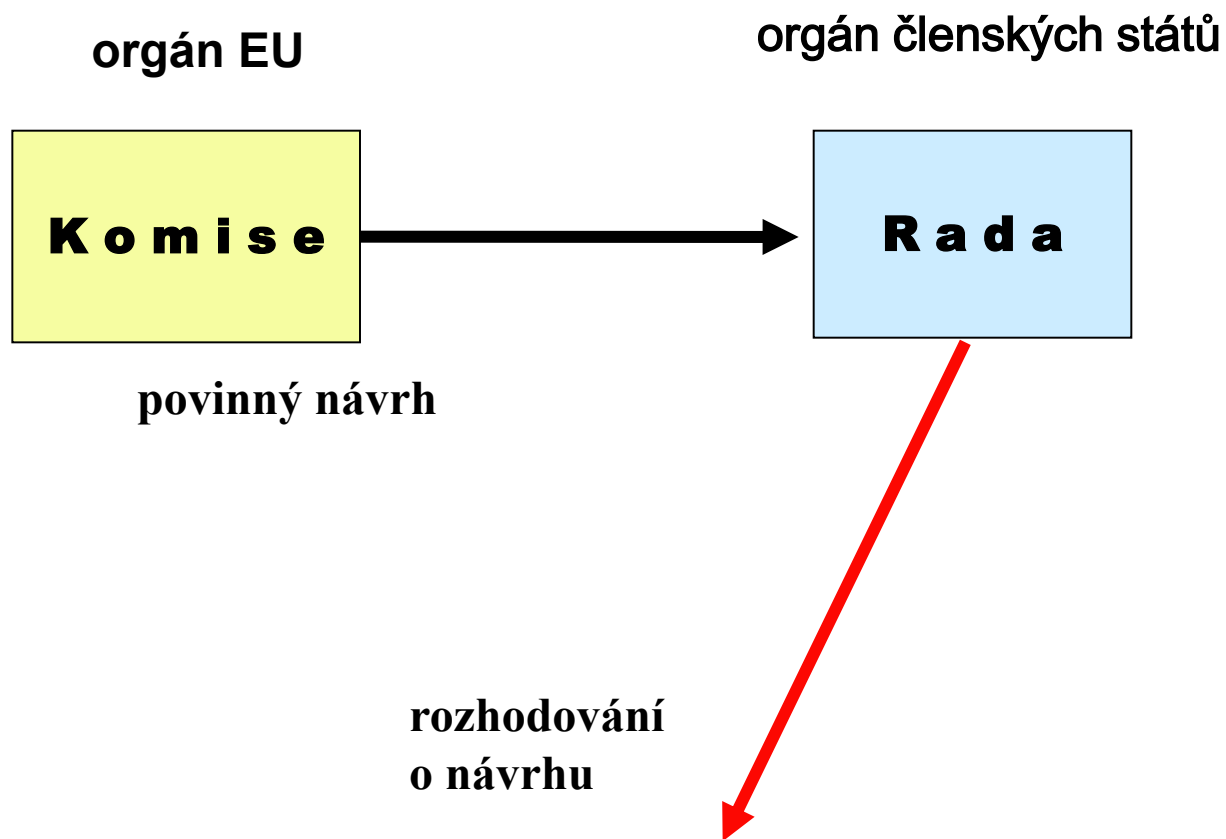
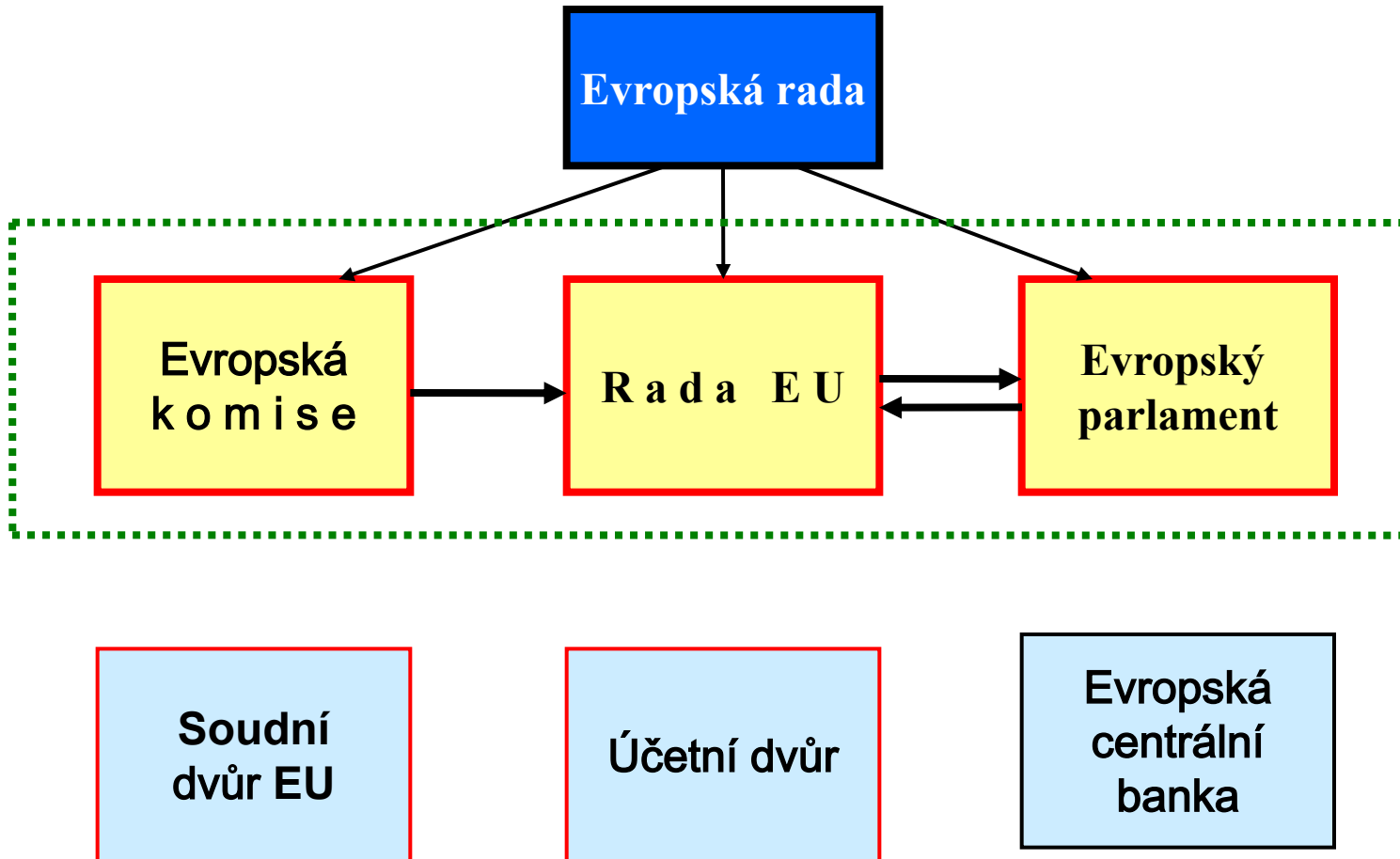

Schéma organizační struktury EU

Evropská komise

- **Pravomoci:**
- 1. iniciativní
- 2. výkonná
- 3. kontrolní
- 4. zastupování EU navenek

Rada EU

- **Složení:** zástupci člen. států (ministři)
- **Předsednictví:** po 6 měsících
- **Pravomoci:** rozhodovací, legislativní
- **Hlasování:**
 - kvalifikovaná většina nebo jednomyslnost
 - vážené
- ***COREPER**

Vážené hlasování v Radě EU

- Francie, Itálie, Německo a Spojené království: **29**
- Polsko a Španělsko: 27
- Rumunsko: 14
- Nizozemsko: 13
- Belgie, **ČR**, Maďarsko, Portugalsko a Řecko: **12**
- Rakousko, Bulharsko a Švédsko: 10
- Dánsko, Finsko, Irsko, Litva a **Slovensko**: 7
- Estonsko, Kypr, Lotyšsko, Lucembursko a Slovinsko: 4
- Malta 3

- **CELKEM** **345**

Hlasování kvalifikovanou většinou

- **Návrh přijat:**
- 1. pokud souhlasí nadpoloviční **většina členských států** a
- 2. pokud je minimálně **255 hlasů** – což je 73,9 % z celkového počtu hlasů **z 345**
- Členský stát může navíc požadovat ověření toho, zda hlasy vyslovené „pro“ představují alespoň **62 % celkového počtu obyvatel Unie**. Bude-li zjištěno, že tomu tak není, rozhodnutí nebude přijato.

Kvalifikovaná většina v Radě podle Lisabonu (až od 2014)

- **55% členských států** a současně alespoň
- **65% obyvatel EU** (součet obyvatel ve státech hlasujících kladně)
- **důsledek pro ČR: vliv klesne z cca 3,5% na 2%**
- **důsledek pro Německo: vliv stoupne z cca 8,5% na 17%**

Evropský parlament

- **Složení:** 736 (751) poslanců – přímé volby
 - jednokomorový
- **Pravomoci:**
 - spolurozhodování s Radou EU (legislativní činnost)
 - demokratický dohled nad Komisí (nedůvěra)
 - rozpočtová pravomoc
- **Sídlo:** Štrasburk, Brusel, Lucemburk

Evropský soudní dvůr (Soudní dvůr EU)

- Soudní dvůr (ES)
- Soud prvního stupně (Tribunál)
- specializované soudy (Soud pro veřejnou službu)

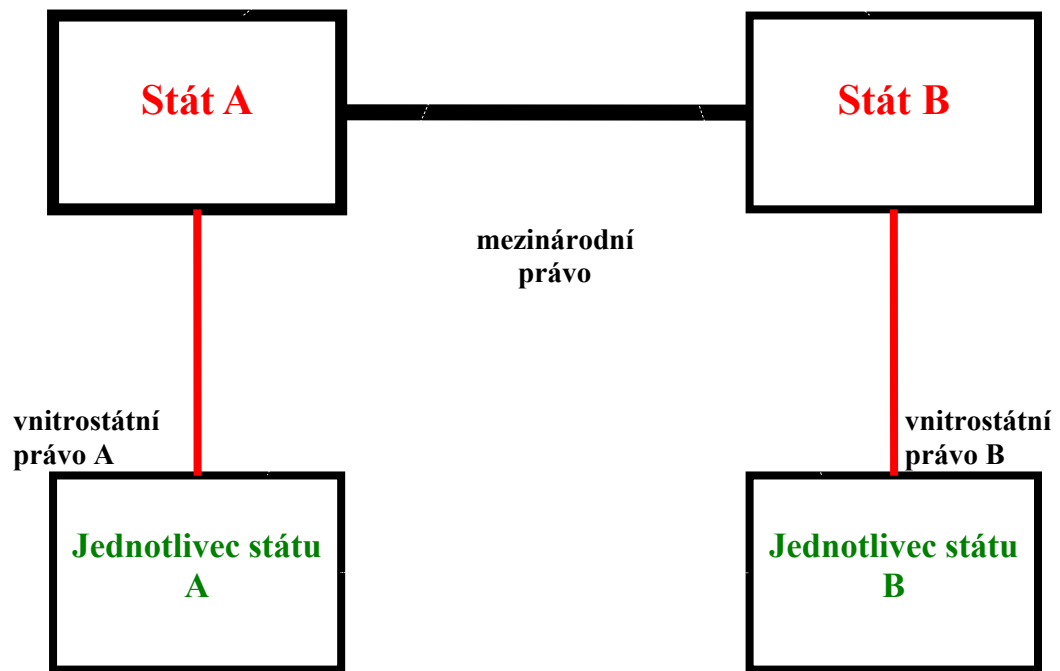
Evropský soudní dvůr podle Lisabonu

Soudní dvůr EU:

Základní funkce Soudního dvora

- 1. Klasické řešení sporů, ukládání sankcí
- 2. ESD jako ústavní (správní) soud
- 3. Sjednocování výkladu práva EU v členských zemích

Funkce práva v EU

- **základní funkce práva: vnitřní uspořádání systému (řád)**

- **EU je samostatný systém**

- vlastní orgány s vlastní pravomocí
- vlastní aktivity
- finanční nezávislost

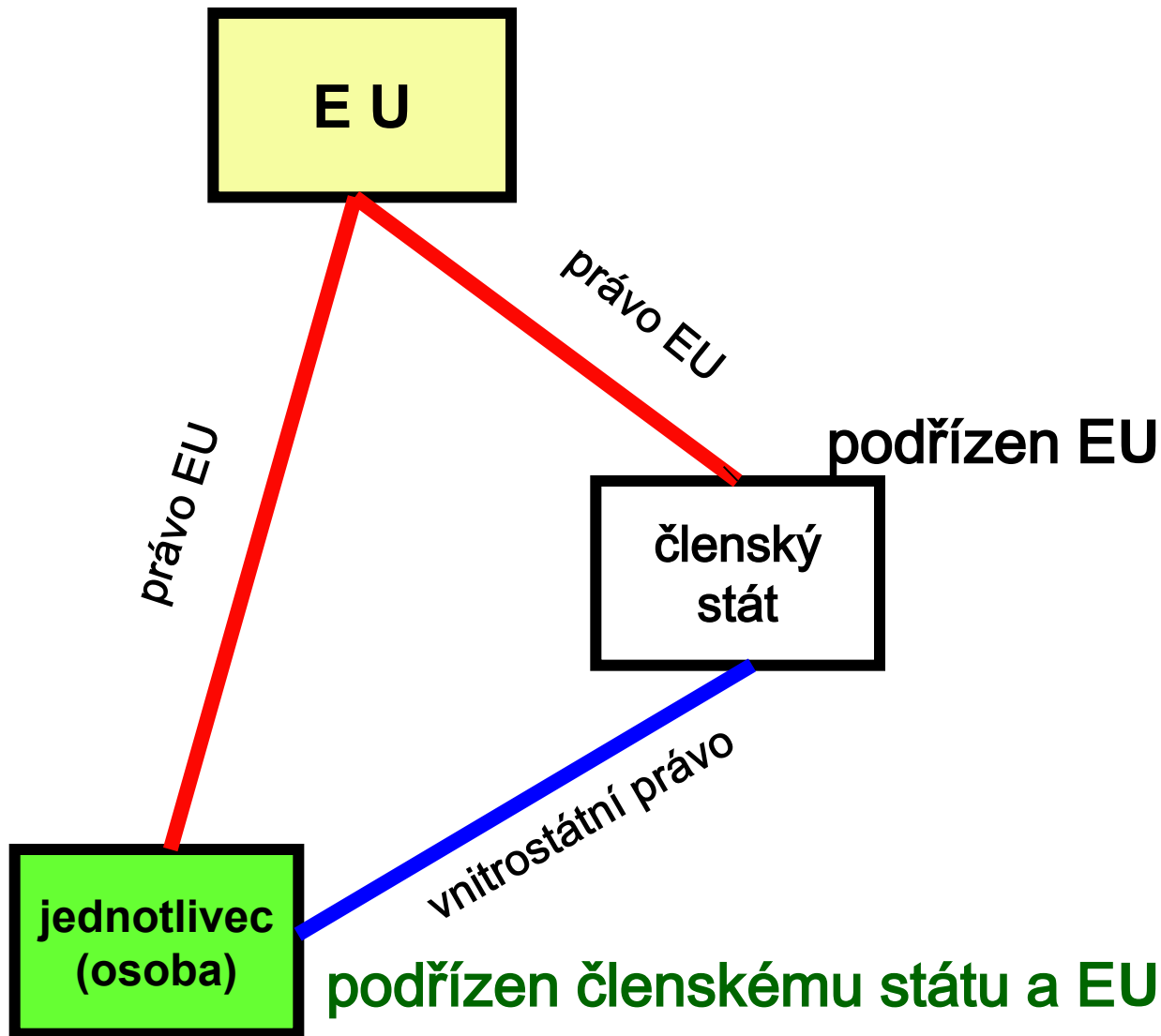
PROTO MUSÍ MÍT VLASTNÍ REGULACI (PRAVIDLA)
UVNITŘ I NAVENEK = PRÁVO EU

- předpisy (právo) – není to ani mezinárodní, ani vnitrostátní
- vlastní soudy

Funkce práva v EU - 2

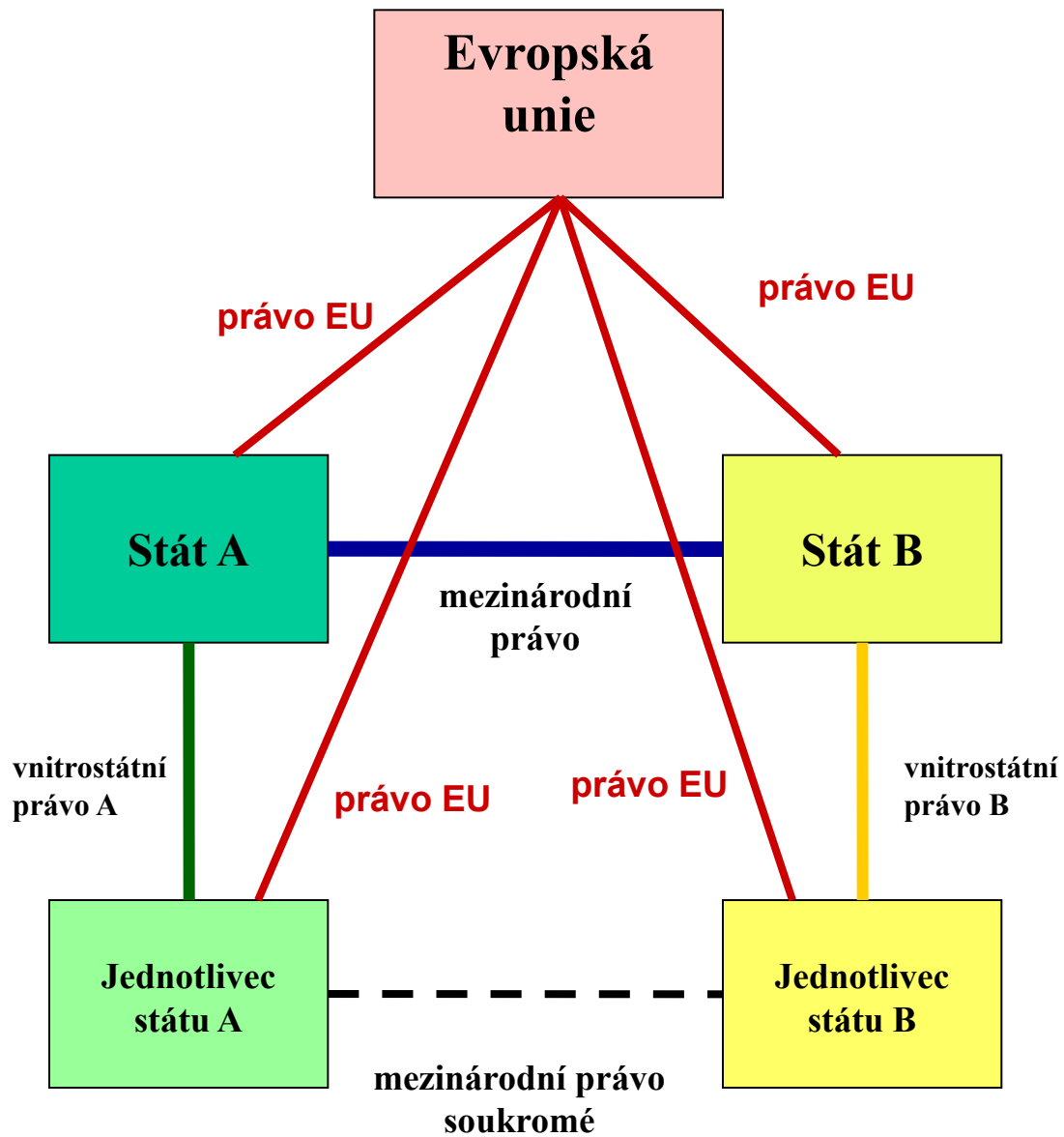
Vlastní funkce práva EU:

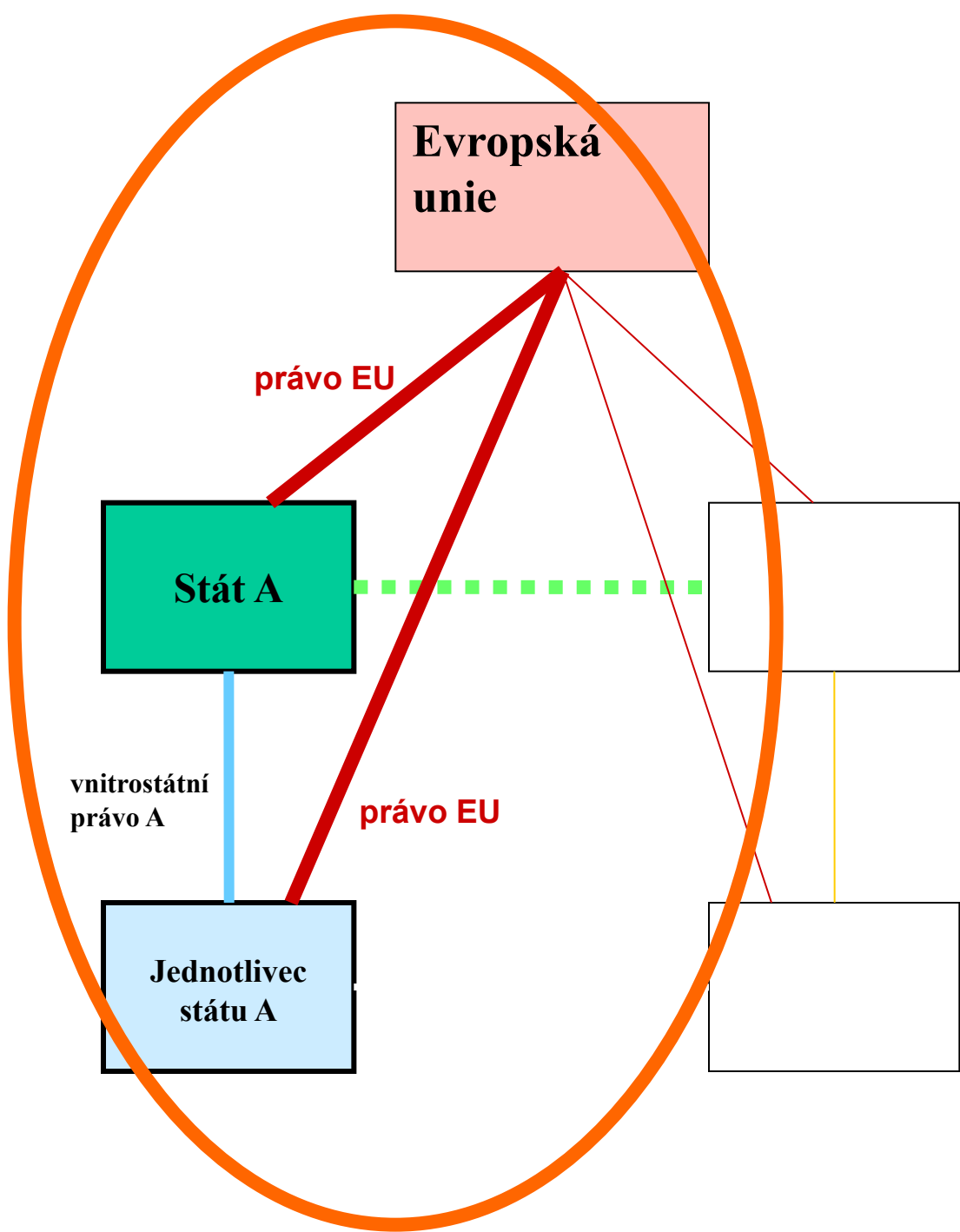
- **1. výstavba EU** (institucionální struktura)
- **2. vztah k členským státům** (pravomoci)
- **3. úprava vlastní činnosti** (jednotlivé oblasti integrace a spolupráce)

Právo EU jako integrační nástroj

- **právo jako integrační nástroj** nadstátního prostředí
- **primární a sekundární právo** ES (EU)
- orientace ve smlouvách ES, EU, Lisabon
- **2 metody úpravy:**
 - samostatná unijní úprava (primární, nařízení) – paralelně s vnitrostát. právem
 - určování obsahu vnitrostátní úpravy (směrnice)
 - zajímají nás směrnice?

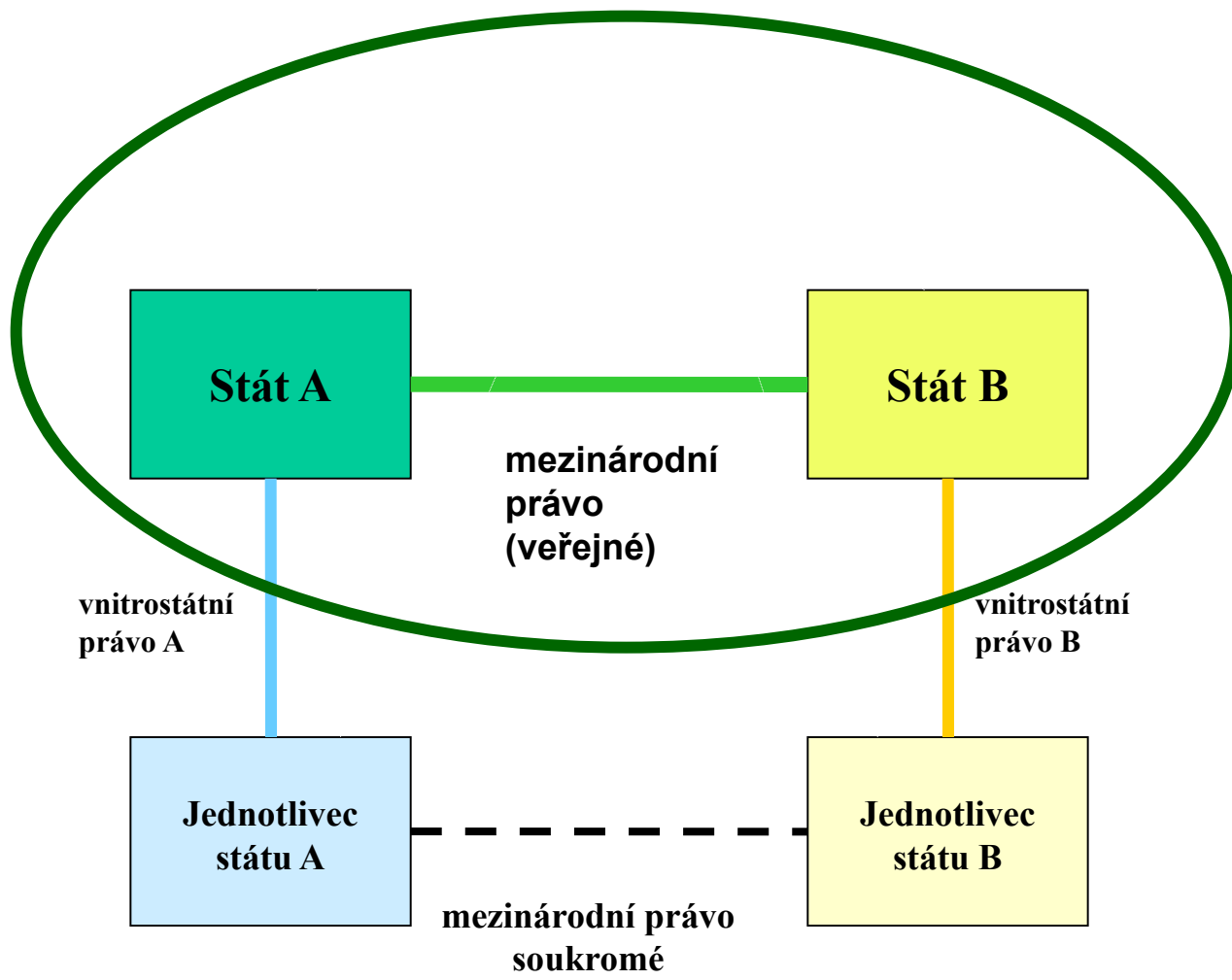

**vnitrostátní
právo A**

Stát A

Stát B

**mezinárodní
právo
(veřejné)**

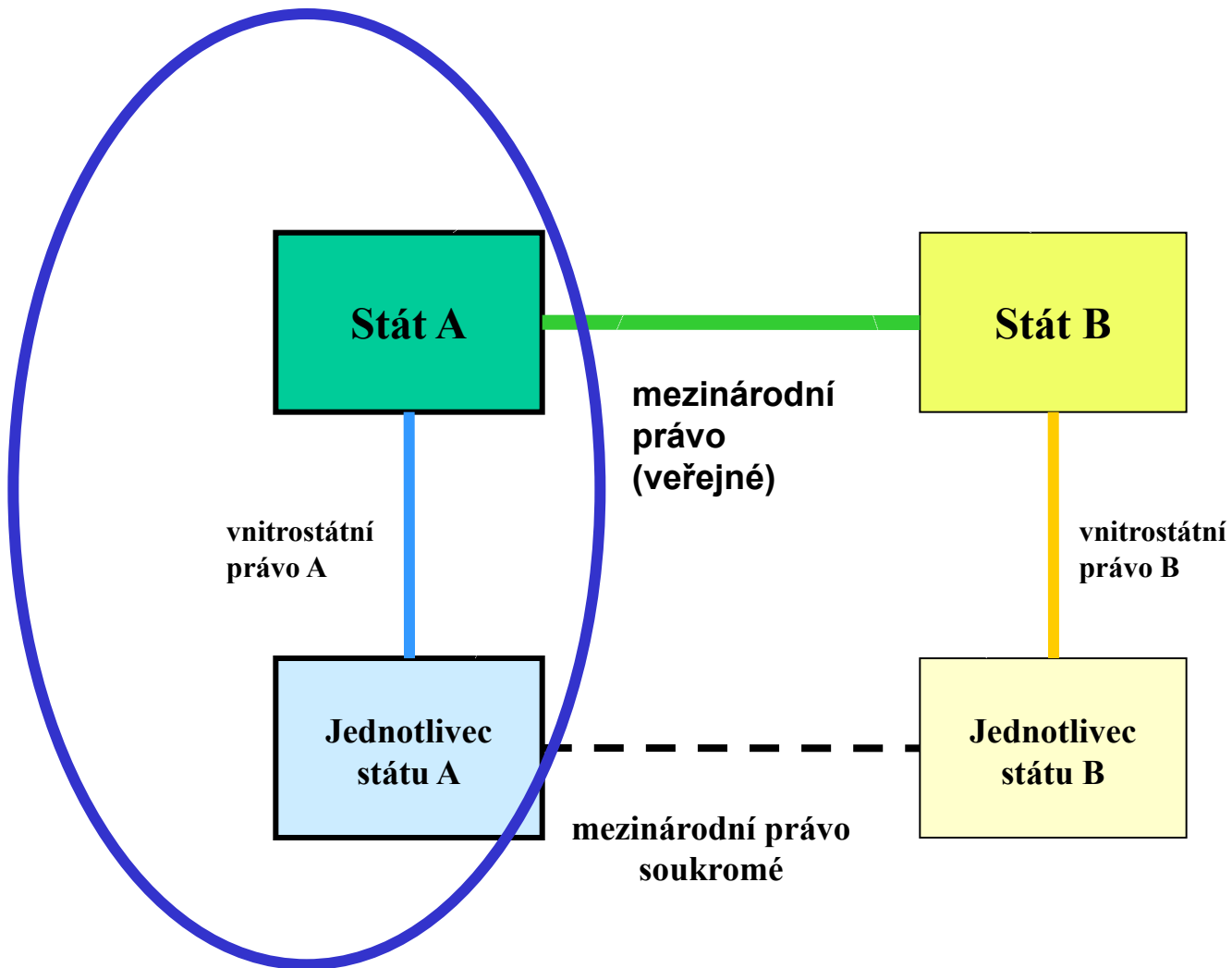
**vnitrostátní
právo A**

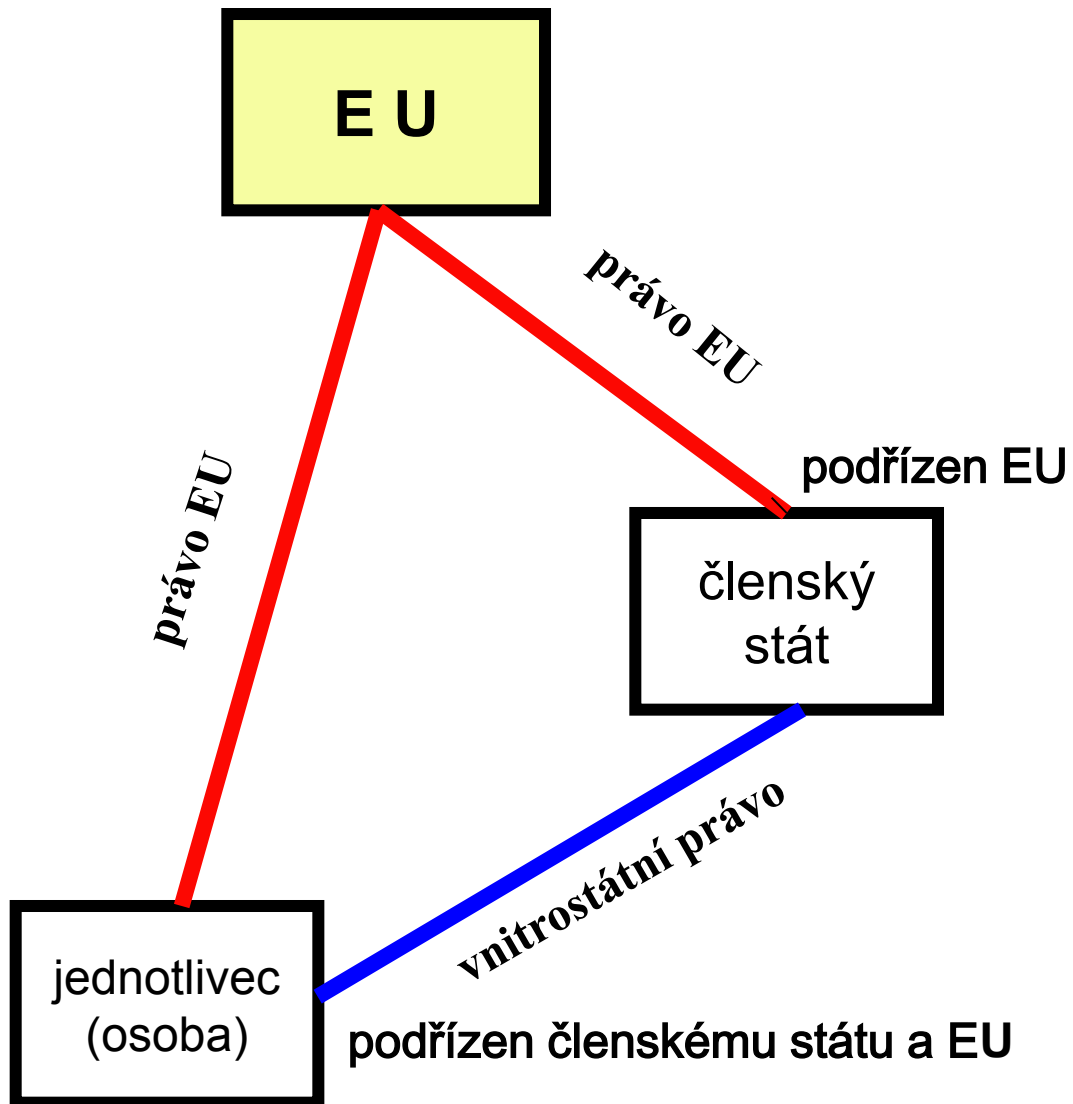
**vnitrostátní
právo B**

**Jednotlivec
státu A**

**Jednotlivec
státu B**

**mezinárodní právo
soukromé**

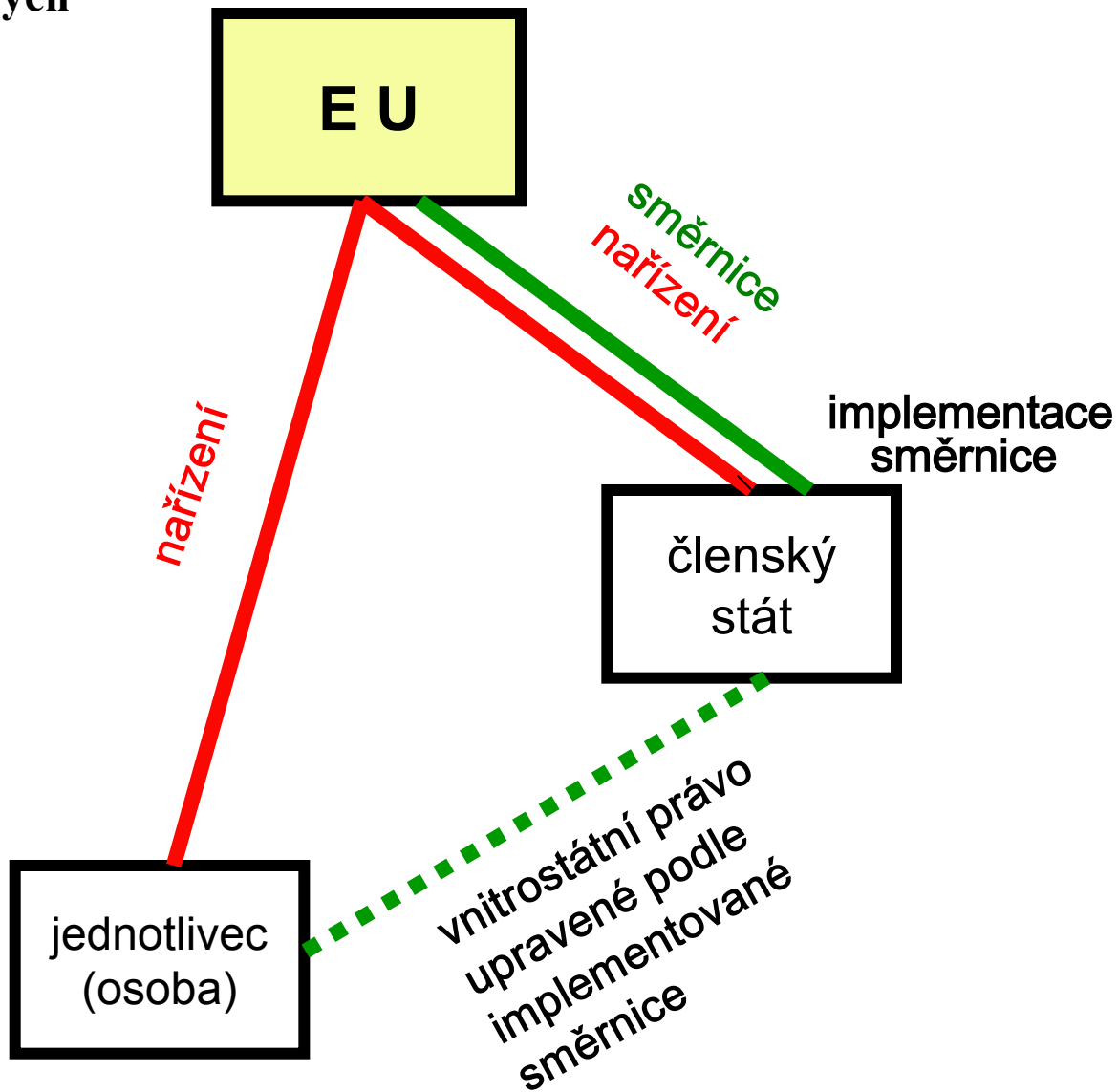

Prameny práva EU

- **primární právo:**
 - mezinárodní smlouvy („zřizovací“) mezi členskými státy
- **sekundární právo:**
 - nařízení
 - směrnice
 - rozhodnutí
- **mezinárodní smlouvy uzavírané EU, judikatura ESD**

prameny sekundárního práva v jednotlivých vztazích

Legislativní postupy v EU

- **řádný** = Rada **spolurozhoduje** s Evropským parlamentem, Rada přitom rozhoduje **kvalifikovanou většinou**
- **zvláštní** = popsány ve Smlouvě o fungování EU

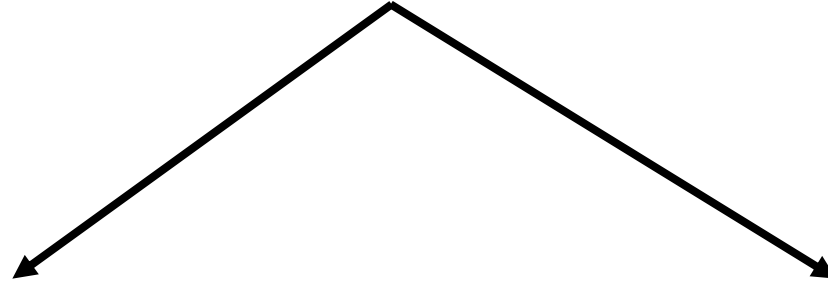
Řádný legislativní postup 1

- KOMISE předloží **návrh** EP a RADĚ
- **změna návrhu** Komise: RADA jednomyslně
- **první čtení**
 - začíná EP: svůj postoj předloží Radě
 - Rada schválí - **přijato**
 - Rada neschválí – první čtení (projednání) v Radě, výsledek: postoj Rady

Řádný legislativní postup 2

- **druhé čtení**
 - 1. EP schválí postoj Rady – **přijato**
 - 2. EP odmítne zcela – **nepřijato**
 - 3a. EP navrhne změny a Rada je schválí: **přijato**
 - 3b. EP navrhne změny a Rada všechny neschválí: **dohodovací výbor ----- kompromis**
 - změna návrhu neschválená Komisí: Rada jednomyslně
 - **Dohodovací výbor**: kompromis projednán EP a Radou ve **třetím čtení**
 - musí být **přijat** do 6 týdnů Radou a zároveň EP, jinak **nepřijato**
- RADA rozhoduje **kvalifikovanou většinou**, není-li uvedeno jinak

Přednost práva EU

- národní právo nahrazeno:

- **Přímý účinek**

- národní právo nenahrazeno:

- **Nepřímý účinek**

- **Odpovědnost státu**

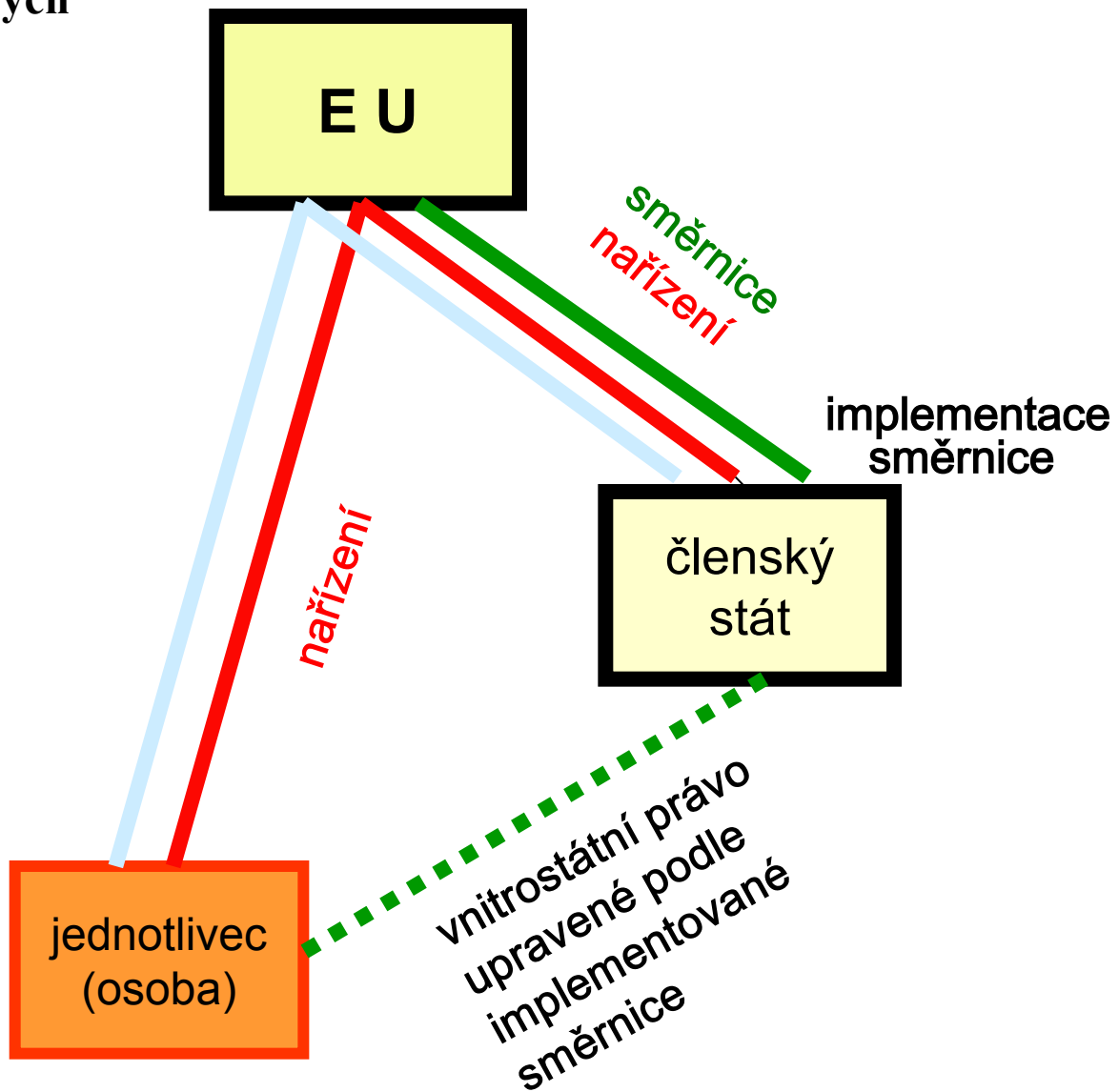
Přednost práva EU

- založena **judikaturou ESD**
- *důvod: právo EU = **autonomní právní řád** zavazující členské státy a jednotlivce*
- ustanovení národního práva je nebo není **nahrazeno** právem EU
- je-li nahrazeno ustanovením práva EU: zůstává v platnosti, ale **nemůže být aplikováno (aplikační přednost práva EU)**
- přednost práva EU jako **absolutní pravidlo?**
- základní judikát: Costa v. ENEL 6/64

Národní právo nahrazeno: **Přímý účinek práva EU**

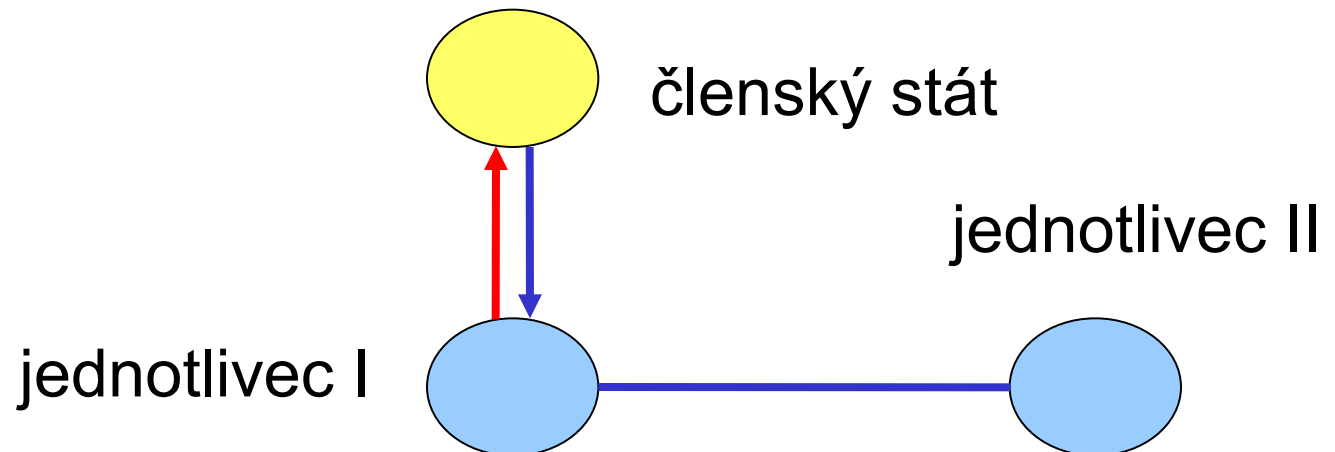
- ustanovení práva EU je **přímo aplikovatelné na jednotlivce** – není potřeba národních prováděcích pravidel
- **základní podmínky přímého účinku:** ustanovení je (1) **přímo aplikovatelné** (self-executing) a (2) **bezpodmínečné**

**prameny sekundárního
práva v jednotlivých
vztazích**

Přímý účinek II

- jednotlivec se může dovolat ustanovení práva ES před národním soudem proti státu (př.úč. **vertikální vzestupný**) nebo proti jinému jednotlivci (př.úč. **horizontální**)
- stát se může dovolat ustanovení proti jednotlivci (př.úč. **vertikální sestupný**)

Přímý účinek III

jednotlivé prameny práva

- **Nařízení:** ano, všechny typy přímého účinku
- **Směrnice:** ne, ale ... (jen vertikální vzestupný)
- **Primární právo (Smlouvy):** záleží na povaze ustanovení, pokud ano, všechny typy př. úč.
- *Ve všech případech musí být dány podmínky pro přímý účinek (přímá aplikovatelnost, nepodmíněnost).*

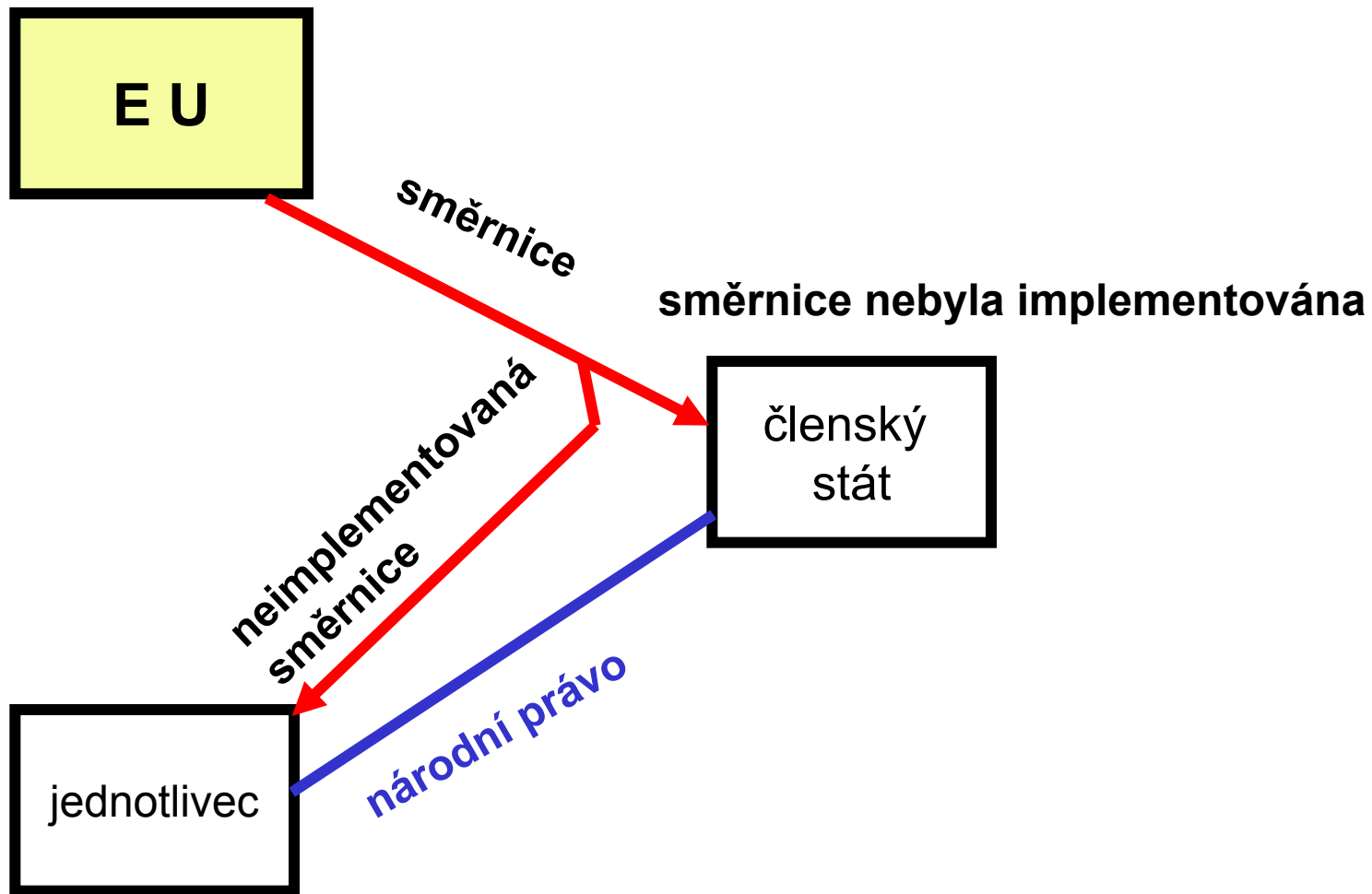
Přímý účinek ustanovení Smlouvy o fungování EU (primárního práva)

- 1. ustanovení **přímo aplikovatelné** (self- executing): **ANO** (čl. 101)
- 2. ustanovení **není přímo aplikovatelné**, netýká se přímo jednotlivce: **NE** (čl. 4 SEU)
- 3. Pochybnosti: judikatura ESD

Přímý účinek směrníc

- za normálních okolností není – neaplikují se (předpokládána implementace do národního práva)
- implementace nesprávná nebo opožděná: jednotlivec se **může dovolat svých práv přímo – na základě směrnice**. = Přímý účinek možný, ale jen vertikální vzestupný.
- judikatura: van Duyn, Ratti, Kolpinghuis

Přímý účinek neimplementované směrnice

Judikatura ke směrnícím

- Ratti – 1978
- Kolpinghaus Nijmegen – 1987
- von Colson – 14/83
- Faccini Dori - C-91/92
- Francovich - 6,9/90
- Brasserie du Pecheur C-46/93
- Kobler - C-224/01

Nepřímý účinek směrnic

- Směrnice nebyla včas správně implementována a její přímý účinek je nemožný
- Ustanovení národního práva musí být interpretováno podle směrnice
- Interpretace nahrazuje chybějící implementaci
- Jen je-li možný různý výklad
- Judikatura: von Colson, Marleasing

Odpovědnost státu I

- Směrnice nebyla včas správně implementována a její přímý účinek je nemožný
- Členský stát pak **odpovídá za škodu vzniklou jednotlivci** a způsobenou neimplementací směrnice
- Judikatura: Francovich (C-6,9/90), Brasserie du Pêcheur (C-46,48/93), Kobler (C-224/01)

Odpořvednost státu II

- **PODMÍNKY ODPOŘVEDNOSTI**
- **FRANCOVICH:**
 - a) účel směrnice: subjektivní práva jednotlivce
 - b) obsah subjektivních práv lze specifikovat
 - c) příčinná souvislost
- **BRASSERIE DU PECHEUR:**
 - d) porušení práva musí být dostatečně závažné
 - e) náhrada škody podle vnitrost. práva, i úroky
 - f) objektivní odpořvednost (nikoli zavinění)

Odpovědnost státu III

- **PRVKY ODPOVĚDNOSTI**
- a) subjekt – členský stát
- b) subjektivní stránka: objektivní odpovědnost
- c) objektivní stránka:
 - protiprávní jednání
 - škoda a její náhrada
 - příčinná souvislost
 - vztah mezi přímým účinkem a odpovědností:
není

Odpovědnost státu IV

- **DALŠÍ VÝVOJ JUDIKATURY**
- **Faccini Dori (C-91/92)** („účel směrnice“)
- **Palmisani (C-261/95)** (národní režim = standard)
- **KÖBLER (C-224/01)**: soud nejvyššího stupně a předběžná otázka

Vynucování práva EU

- **vůči členským státům:**
- **na podnět Komise – Soudní dvůr**
 - správní řízení před Komisí
 - žaloba Komise nebo čl.státu k ESD, rozsudek ESD
 - nerespektování rozs. ESD: další řízení před Komisí
 - návrh Komise ESD na uložení pokuty – pokuta ESD
- **na podnět Komise – Rada**
 - nadměrný schodek veřejného rozpočtu, rozh. Rady
- **na podnět jednotlivce**
 - předběžná otázka, odpovědnost typu Francovich
 - podnět Komisi – řízení před Komisí atd.

Vynucování práva EU - 2

- **vůči jednotlivcům**

- řízení před Komisí, rozhodnutí Komise (pokuta)
- žaloba k Tribunálu (- ESD)
- výkon rozhodnutí

- **vůči orgánům EU**

- žaloba na neplatnost aktu
- žaloba na nečinnost

Objekty vynucování práva

Vynucování

- vůči *členským státům*
- vůči *orgánům EU*
- vůči *jednotlivcům*

Subjekty vynucování práva

Unijní orgány:

- KOMISE (správní řízení)
- SOUDNÍ DVŮR (soudní řízení)
- Rada – výjimečně a mimořádně

Orgány členských států:

- správní orgány, soudy

Vynucování práva vůči členským státům - 1

- Porušení unijního práva členským státem:
 - **jen orgány EU**
 - obecná porušení práva EU:
 - **správní řízení (Komise)**
 - **soudní řízení (SD)** (návrh Komise – **uvážení**)
 - event. **finanční postih** rozhodnutím ESD na návrh Komise
 - čl. 258, 260 a 271 SFEU
- (žaloba může být teoreticky podána i členským státem)

Vynucování práva vůči členským státům - 2

- Následky nerespektování rozsudku SD:
 - stát se stále nepodřídil rozhodnutí SD: návrh Komise na finanční postih (čl. 260)
 - **formy pokuty:**
 - paušální částka** – podle následků, odstrašení
 - penále** (po dnech apod.) – tlak na ukončení
 - obojí** zároveň

- **výpočet penále** (denní sazba):
 - = základ **(600 EUR) x Z x T x N**
 - Z = koef. závažnosti (1 – 20)
 - T = koef. trvání (1 – 3)
 - N = koef. platební schopn. (0,3 – 25,4)
- **výpočet paušálu:**
 - = základ **(600 EUR) x počet dnů trvání**
 - minimální paušál podle tabulky

Vynucování práva vůči členským státům - 3

- **Zvláštní sankční systém pro nadměrný schodek veřejných financí** (čl. 126 SFEU)
- rozhoduje Rada na doporučení Komise
- výzva nevyslyšena:
 - výzva EIB – přehodnotit úvěrovou politiku
 - kauce
 - pokuta

Vynucování práva vůči členským státům - 4

Zvláštní právně politická odpovědnost podle článku 7 Smlouvy EU

1. Rozhodnutí **Rady** (4/5) o **nebezpečí** porušení základních hodnot EU
2. Rozhodnutí **Evropské rady** (jednomysl.) o tom, že **došlo k závažnému porušení**
3. Eventuální rozhodnutí **Rady** (kvalif.větš.) o **suspenzi členských práv**

- Odpovědnost typu Francovich: zcela jiná podstata

Vynucování práva EU vůči jednotlivcům

- **správní řízení:** Komise (hosp. soutěž) ukládá pokuty
- **soudní řízení:** napadení rozhodnutí Komise žalobou na neplatnost, zrušení, změnu rozhodnutí (Tribunál)
- čl. 261 (229), 263 (230)

Vynucování práva EU vůči orgánům EU

- čl. 263 (230) – žaloba na neplatnost legislativního nebo jiného aktu EU
- neplatnost i v rámci řízení o předběžné otázce
- čl. 268 (235) – žaloba na náhradu škody způsobené orgánem EU

Přehled žalob (řízení) před soudy EU

- **PŘÍMÉ ŽALOBY**
- *Porušení povinnosti členského státu*
- Mimosmluvní nebo smluvní odpovědnost EU
- Spory mezi čl. státy (rozhodčí smlouva)
- Duševní vlastnictví
- Zaměstnanecké spory
- *Neplatnost aktu nebo rozhodnutí org. EU*
- Žaloba týkající se sankcí jednotlivcům
- Nečinnost orgánu EU

Přehled žalob (řízení) před soudy EU - 2

- **NEPŘÍMÉ ŽALOBY**
- Žaloba na neaplikovatelnost nařízení
- *Řízení o předběžné otázce*